

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет романської філології і перекладу

Кафедра іспанської та французької філології

Курсова робота з філології
на тему: «СЛОВНИК СУЧАСНОГО ФРАНЦУЗЬКОГО АРГО:
ШЛЯХИ ПОПОВНЕННЯ»

Допущено до захисту
« ____ » _____ 2023 року

Студента групи МЛф 08-20
факультету романської філології
і перекладу
денної форми навчання,
освітньо-професійної програми
Французька мова і література, друга
іноземна мова, переклад _____
за спеціальністю 035 Філологія
Тітова Анастасія Ігорівна

Завідувач кафедри
іспанської та французької
філології

_____ **Залєснова О. В.**
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри іспанської та французької філології
Кромбет Ольга Володимирівна
(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2023

АНОТАЦІЯ

Важливим є вивчення функціонування арго у різних системах загальнонародної мови, а також вироблення мовної політики щодо жаргонної лексики.

Французька національна мова, що є об'єктом вивчення науки про мову, складається з кількох різновидів. Словниковий склад мови завжди схильний до змін, більшою чи меншою мірою.

Зміни відстежуються і фіксуються, що дозволяє адекватно сприймати сучасну мову, як живу та розвивається. Загальна мовна картина дозволяє будувати висновки про рівень культури суспільства. При цьому незмінно доводиться порушувати питання про нормативну лексику і так звану ненормовану лексику - це арго, жаргон, сленг.

Ключові слова: французька мова, арго, визначення та функціонування арго

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ АРГО У ЛІНГВІСТИЦІ.....	6
1.1 Місце арго у французькій мовній системі.....	6
1.2 Функції арго у сучасній французькій мові та художньому тексті.....	10
1.3 Соціокультурні умови вживання арго та способи формування лексичного складу арго.....	11
1.4 Словотвірні прийоми у формуванні арго у мові художнього тексту	17
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА АРГО ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДАНІЕЛЯ ПЕННАКА "ФЕЯ КАРАБІНА").....	21
2.1 Лексикографічні проблеми визначення арго.....	21
2.2 Сфери функціонування арго.....	25
2.3 Основні функції арго в художньому тексті та мовленні.....	28
Висновки до розділу 2.....	32
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	37
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	38

ВСТУП

Останні десятиліття особливо різко змінилися умови функціонування мови. Насамперед, це стосується усного публічного мовлення. Розширення рамок громадського мовлення (телебачення, радіо, мітинги, зборів) дало можливість долучити до неї нові верстви населення. Крім того – і це головне – змінився сам характер мови.

Також суспільство початку нового століття характеризується підвищеним інтересом до жаргонізму, наприклад, у сучасній французькій мові можна спостерігати тенденцію до збільшення кількості жаргонної лексики у його складі.

У той же час зріс інтерес науковців до проблем соціальної діалектології та, зокрема, до жаргону. Це пов'язано з проникненням жаргонізмів у загальнонародну мову, у результаті перед лінгвістами постала проблема мовної екології.

Цим і визначається **актуальність** цієї роботи. Оскільки у французькій мові існує досить велика кількість слів (арго), які відрізняються своїми індивідуальними особливостями, з'являється теоретичний і практичний сенс вивчити докладніше цю тематику, враховуючи той факт, що деякі арго дуже мало вивчені в сучасній літературі.

Актуальність даної роботи зумовлена, з одного боку, великим інтересом до арго французької мови, з іншого боку – їхньою недостатньою розробленістю в сучасній літературі. Розгляд питань пов'язаних із цією тематикою носить як теоретичну, так і практичну значимість.

Теоретичне значення вивчення арго у тому, що обрана до розгляду проблематика є недостатньо вивченою і вимагає детального розгляду.

Об'єктом цього дослідження є арго французької мови.

При цьому **предметом** дослідження є роман Даніеля Пеннака "Фея Карабіна".

Метою дослідження є вивчення виникнення, поширення та характерних особливостей арго французької мови.

У рамках досягнення поставленої мети автором було поставлено та вирішено такі завдання:

- Визначити значення та принципи використання арго у сучасній Франції.
- З'ясувати джерела виникнення та принципи поширення арго.
- Розглянути арго французької мови на прикладі роману Даніеля Пеннака "Фея Карабіна".

Джерелами інформації для написання роботи послужили базова навчальна література, фундаментальні теоретичні праці найбільших мислителів у цій галузі, результати практичних досліджень видатних вітчизняних та зарубіжних авторів, статті та огляди у спеціалізованих та періодичних виданнях, присвячених тематиці арго французької мови, довідкова література, інші актуальні джерела інформації.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ АРГО У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Місце арго у французькій мовній системі

"Поява та розвитку різних французьких арго представляє найцікавіше явище у лінгвістиці, яке має, можливо, собі рівного в жодному іншому мові" [1].

У мовознавстві існує різне розуміння феномену Арго. Загальноприйнято, що "арго є соціальним діалектом, різновидом мови, що вживається декласованими елементами суспільства: професійними злодіями, жебраками, тобто маргінальними представниками суспільства" [2].

Розглянемо історію виникнення французького арго. Спочатку словом "арго" називали спільність жебраків, волоцюг, жебраків, потім цей термін став позначати мову декласованих елементів. У XV столітті арго знайшло відображення в баладах Ф. Війона. Лексема арго (*argot*) є спотвореним французьким *ergot*, що означає "шпора півня", так званий символ злодіїв. Французькі злочинці носили на поясі цю частину півнячої лапки для впізнавання "своїх" [4].

Злодійська мова під назвою *argot* з'явилася у Франції в XIV-XV ст. спочатку під іншими назвами (*langue bleu*, *la langue verte*, *italien rouge*), які пізніше трансформувалися в термін *argot*, що отримав більш широке значення: так почали називати ще й умовну мову студентів, акторів, жокеїв та спортсменів. Вперше слово Арго зафіксував Олів'є Шеро (1630). Воно означало "жебракство" (*mendicité*) і було використане для найменування роду занять жебраків або спільноти жебраків та злодіїв [3].

На початку XVIII ст. цей термін надають мові професійних бандитів, через століття – мові декласованих елементів [2], а також використовують для позначення різних жаргонів і навіть фамільярно-розмовної мови парижан. У французькій науковій літературі термін *argot* має подвійне значення - як спеціальне позначення однієї з форм цієї мови, і як назва цього типу мови взагалі [4].

Мова арго розвивалася переважно у замкнених колах, чому сприяло кочове життя. Найбільш помітними мовними особливостями арго є перетворення або заміна загальнонародних слів, прискорення змін, надмірне прагнення нововведень, що призводять до систематичних спотворень, і, нарешті, формування іронічного компонента.

Виникнення та розвитку арго пояснюється історичними подіями. Епоха розкладання феодалізму характеризується масовим зубожінням населення, загострюється соціальна обстановка і, отже, з'являються численні нелегітимні об'єднання декласованих елементів, що призводить у свою чергу до зародження та розвитку умовних мов.

У зв'язку зі Сторічною війною у Європі відбувається руйнування селян, які стають декласованими елементами суспільства. Голод і злидні змушують цих людей об'єднуватись і вести підпільні дії, розбійні напади загалом дії, що суперечать державним законам. Через війну виникнення організацій декласованих виникає необхідність у спеціальних знаках обміну інформацією, зрозумілих лише присвячених. Декласовані елементи всіляко прагнули до мовного відокремлення від решти суспільства, тому криптолічна функція була основною для арго [1]. У цей період арго говорять значні маси населення. Це не лише злодійські клани, а й військові об'єднання, торговці, ремісники.

З часом з'являлися і відмирили різні види арго, а кінці XIX століття становище їх у мовної ситуації мови у Франції змінилося. Арго втрачає свою функцію секретної мови, яка необхідна для спілкування у певній соціальній групі, вона стає складовою лексики французів [8]. Так, французьке арго перестало бути показником маргінальних верств населення; змінюється значення даного терміна, а також сфера вживання та ставлення до арготичної лексики.

Термін французьке арго трактується по-різному, але французькі лінгвісти загалом визначають арго як "мова певної соціальної групи". Так, за визначенням Гастона Ено, "арго – це сукупність нетермінологічних слів, які подобаються певної соціальної групи" [8, с. 5].

Д. Франсуа-Жежер вживає термін "загальне арго" (*argot commun*), який позначає арготичну лексику, що проникає в усне мовлення у ситуації неофіційного спілкування, представників різних верств населення [1].

Сьогодні арго широко поширений на радіо, телебаченні, мову арго активно використовують в рекламі [2]. Це пов'язано з соціолінгвістичними чинниками – з недостатнім розвитком суспільства, різними соціальними і політичними змінами, і навіть з мовними – закон економії мовних засобів, переосмислення значення мовних одиниць і нових значень. Необхідно відзначити інтернаціоналізацію мови, яка полягає у використанні єдиних лексичних одиниць в економічній та політичній сферах.

Незважаючи на широке поширення арго у французькій розмовній мові, багато французьких лінгвістів висловлюють думку про те, що французьке арго зберегло свою криптичну функцію.

Ставлення до французького арго поступово змінюється, відбувається підвищення його статусу у свідомості французів. Про це свідчить низка фактів.

1. Розширення обсягу значення та анобілізація терміна "арго" (*argot*). Спочатку арго було мовою декласованих елементів, а сьогодні у словнику Ларусса арго виступає як "сукупність певних слів, прийнятих відокремленою замкнутою соціальною групою, яка хоче відрізнитися та/або захиститися від решти суспільства" [5].

2. Зміщення *arg*, *pop* і *fam* у різних авторитетних словниках французької мови. Межі між цими мовними стратами, яким властива ненормативність, стають хиткішими. Приблизно у 50 % випадків слова не збігаються: слово, яке один словник відносить до арготизму, інші кваліфікують як просторічне чи фамільярне [10].

3. Просування арго в нові соціолінгвістичні простори. Це проявляється у лексикографічній практиці, а й у формуванні термінології. Так з'являються нові терміни, наприклад *argotologie* – найменування наукової дисципліни, що вивчає арго, *argotologue* – дослідник, який займається арго, *argolâtres* та *argotophobes*, терміни Ж.-П. Гудайє, якими він позначає любителів арго та його противників [6].

4. Відродження старих аргю « javanais » та « verlan ». Вони активізуються у шкільному середовищі, можна сказати, "переживають другу молодість" [5].

5. Поширення експансії французького аргю на книжкове мовлення.

6. Поява арготизмів у текстах, адресованих дітям.

7. Використання аргю у рекламі. Французькі фахівці з реклами впевнені, що арготизми можуть спричинити лише позитивні емоції.

8. Наявність експліцитної оцінки. Поступово арготизується навіть викладання французької як іноземної [1].

В даний час відзначається розмитість кордонів між зниженими регістрами мови: просторовим, фамільярним та арготичним. Спостерігається тенденція не розмежовувати дані регістри мови у авторитетних словниках французької.

Отже, французьке аргю зародилося як мова маргінальних представників суспільства. Поступово статус аргю змінився: з мови декласованих елементів вона перетворилася на мову соціальної групи, яка обирає певну манеру говорити. У цьому роботі, за Д.Франсуа-Жежер, під французьким аргю розуміємо арготичну лексику (лексика окремих обмежених груп, зрозуміла лише тим людям, які входять до цих груп), яка проникає в усне мовлення в ситуації неофіційного спілкування, представників різних верств населення.

Вважаємо, що основною функцією французького аргю залишається криптична функція, оскільки французьке аргю функціонує у соціальній групі відособлення з інших членів суспільства. Цей факт обумовлює динамічну природу французького аргю – безперервне створення нових, раніше невідомих арготизмів.

Французьке аргю стало невід'ємним елементом французької розмовної мови, про це свідчать поширення аргю на книжкову мову, використання арготизмів у рекламі, а також у текстах, адресованих дітям. Отже, ставлення до аргю у французькій мові змінилося.

1.2 Функції арго у сучасній французькій мові та художньому тексті

Причини вживання арго тісно пов'язані з його функціями. Виділяються три основні функції арго у мові:

1) *криптична*, що дозволяє приховати зміст висловлювання від членів, які не належать до цієї закритої групи (поліцейських, батьків, вчителів...). Ця функція є центральною у визначенні, що таке "арго" і за виникненні нових арготизмів: щойно якийсь термін арго стає загальнодоступним, відразу ж вигадується новий арготизм, задля збереження секретності висловлювання;

2) *ідентифікаційна*, або репрезентативна функція ("я-свій") дозволяє розпізнати члена своєї групи, відчутти свою приналежність до неї або навіть утвердити певну ієрархію. Ця функція відіграє важливу роль у "мові передмість".

3) *людська функція (ігрова)* визначається тим, що "що говорить грає словами відповідно до певних правил" і одержує від цього естетичне задоволення [1].

За допомогою гри слів людина намагається виділитися з натовпу. Крім того, людська функція відіграє важливу роль у зашифрованих арго (ларгонжі, жаване, лушебем, верлан), коли є певна схема, за якою шифруються слова, і особливе задоволення полягає в їхньому розшифруванні. Ця функція також відіграє важливу роль у мові передмість та є визначальною в сучасному "загальному арго".

Французьке арго динамічно розвивається, основний вплив на який надають соціально-політичні та культурні чинники. Цей вплив виявляється насамперед у співвідношенні функцій, що виконуються арго.

Будь-якому арго властиві три функції: криптолічна, розпізнавальна та людська. Криптологічна (конспіративна) функція полягає в кодуванні предмета повідомлення з метою приховування намірів від "непосвячених" осіб. Виконуючи розпізнавальну функцію, арго дозволяє представникам одного класу чи професії впізнавати одне одного. Людська (ігрова) функція проявляється у "комікування", що дозволяє арго реалізувати весь свій потенціал до словотворчості з отриманням задоволення.

У Франції на середину ХХ в. спостерігається переважання розпізнавальної функції арго над криптологічною, що можна пояснити збільшенням чисельності середнього класу в 50-70-ті рр., а також зростанням після подій 60-х рр. в Алжирі потоку іммігрантів, які почали активно використовувати арго у тому, щоб підкреслити своє походження. Наприкінці ХХ ст. як домінуюча реалізується людська (ігрова) функція, розпізнавальна функція стає неосновною, а криптологічна практично повністю втрачається, оскільки створено безліч словників, що дозволяють завдяки Інтернету з достатньою легкістю розпізнати будь-яке арго, наприклад, електронний ресурс « Disco2gue » (D).

З іншого боку, виникнення наприкінці 80-х гг. ХХ ст. реп-культури сприяє появі у арго поетичної функції, оскільки багато арготизмів створюються виключно з метою надати тексту пісень особливий колорит і забезпечити гармонійне звучання за відсутності можливості створити риму з використанням ресурсів традиційної французької мови. Зміна структури потоку іммігрантів до Франції, розвиток Інтернету та ЗМІ, а також поява реп-культури впливають не лише на функціонування французького арго, а й на його структуру. Проте, попри суттєві трансформації механізмів утворення французького арго протягом останніх 40 років, дослідження у цьому напрямі відсутні.

Тому вивчення причин та встановлення основних тенденцій зміни в освіті французького арго за період з 60-х років. ХХ ст. до теперішнього часу, а також виявлення залежності між змінами структури іммігрантів та механізмами утворення французького арго є актуальними.

1.3 Соціокультурні умови вживання арго та способи формування лексичного складу арго

У сучасній французькій мові арго перетворилося з мови декласованих елементів на особливу підмову, що представляє собою систему, що динамічно розвивається, якій притаманні свої специфічні риси – так названі арготичні

константи: особлива *експресивність*, *гіперсинонімічність* і *матеріалістичність* [3].

Найбільш динамічний і різноманітний пласт арготичної лексики, що функціонує серед підлітків і молоді. Саме молодіжний сленг стає основним джерелом поповнення та оновлення французького арго [1].

Сьогодні тематика арго значно розширилася. Якщо раніше вона обмежувалася такими темами, як "гроші", "наркотики", "алкогольні напої", "тютюн", "жінка", "проституція", "гомосексуалісти" [6], то зараз арготизм широко використовуються для позначення різних предметів навколишньої дійсності, типів особистості, а також для оцінки діяльності людини, соціальних контактів, різних ситуацій [2].

Характерною рисою сучасного французького арго став високий рівень його антропоцентричності, оскільки однією з пріоритетних областей є номінація та характеристика людини, що реалізуються через побутову, соціальну, емоційну та інтелектуальну сфери [12].

Зокрема, у словниках французького арго поряд з лексикою традиційної тематики широко представлені слова і вирази, що служать для позначення найрізноманітніших побутових явищ, занять та професій. Так, наприклад, поряд зі специфічними «*fusil à trois coups*» (*новія*) і «*cheval de retour*» (*злодій-рецидивіст*) в них наводяться і такі позначення, як «*berline de commerce*» (*комівояжер*), «*écraseur de pommes*» (*шофер-лихач*), «*grand bonnet*» (*священик*) та ін. [4]. При найменуванні професій нерідко використовується та сама модель, що виявилася найбільш затребуваною, наприклад: «*marchand de soupe*» (*власник ресторану*), «*marchand de sommeil*» (*власник готелю*), «*marchand de mort subite*» (*некваліфікований лікар*).

Нерідко нове найменування включає знижену лексику. Так, для позначення професії журналіста використовується поєднання «*griffonneur de babillard*» (букв. "пачкун", "папір" і "писулька"). Досить часто арготизми використовуються при характеристиці зовнішності людини, риси його характеру, розумових здібностей,

манери поведінки. У цих випадках найчастіше використовуються словотвірні моделі, засновані на образності, яка є однією з відмінних рис арготичної лексики.

Як правило, надзвичайна експресивність і виразність арготизмів досягається за допомогою **метафори**: « avoir les jambes en parenthèses » (*мати ноги колесом*), « ne plus avoir de fil sur la bobine » (*бути лисим*), « avoir du retard à l'allumage » (*повільно розуміти, гальмувати*), « planer à trois mille mètres » (*втрачати почуття реальності*) і багато інших.

У сучасному арго часто використовуються метафори, що відображають нові технології. Наприклад, для найменування дурної, порожньої людини замість традиційної « tu es nul » сьогодні використовуються вирази « t'as rien dans le disque dur » або « tu es une disquette ». Метафорична образність є найчастішою характеристикою арготичних новоутворень, тоді як інші способи створення цієї специфічної лексики використовуються значно рідше. Зокрема, відносно рідко зустрічається **каламбур**, але при цьому він завжди ефектний і цікавий, наприклад: « mariner chez ses harengs » (*жити у батьків*), « être jazz-tango » (*бути бісексуалом*), « être en TGV » (замість « être en train de faire qch » (*бути в процесі якоїсь справи, чимось займатися, щось робити*)) та ін.

Однією з характерних рис арго є властива йому **гіперсинонімічність**, яка проявляється у специфічній синонімічній деривації [10]. При цьому слід зазначити, що арготизми, що утворюють той чи інший синонімічний ланцюжок, не завжди є близькими за значенням словами – швидше за все вони належать до одного семантичного поля. Наприклад, замість літературних *repas*, *nourriture* в арго використовуються « bectance », « bouffe », « bouftance », « boustifaille », « briffe », « déj », « dîne », « febou », « frichti », « fricot », « graille », « gueuleton », « jaffe », « soupe », « tambouille », « tortore ». З іншого боку, багато арготизм полісемантичні, наприклад, модний останнім часом дієслово « kiffer » може використовуватися для передачі значень, властивих безлічі загальноживаних дієслів, таких, як *adorer*, *aimer*, *affectionner*, *apprécier*, *chérir*, *idolâtrer*, *raffoler*, *savourer*, низку інших [13].

Широке вживання синонімів для найменування реалій навколишньої дійсності найбільш характерне для молодіжного та підліткового середовища. Так, у мові учнів слово *выпускники* замінюється на « *aieux* », « *ancêtres* », « *anciens* », « *vétérans* », « *vieux* »; *керівник навчального закладу* позначається як « *goebbels* », « *kingkong* », « *tarzan* »; загальноприйнятий вираз не бути готовим до уроку поступається місцем арготичним « *pedaler dans le yaourt (dans la choucroute або dans la semoule)* », « *patiner dans la blédine* ».

У сучасній арготичній лексиці представлено і таке явище, як **антифраза** – особливий прийом, при якому у слова з'являється нове значення, протилежне первісному, наприклад: « *mortel* » – *класний*; « *méchant* » – *відмінний*; « *c'est fatal* » – *це геніально*; « *ça va faire mal* » – *це буде здорово*. У ряді випадків таке значення навпаки утворюється за рахунок вживання ствердної форми замість негативної: « *t'inquiète pas* » – *не хвилюйся, заспокойся*; « *t'occupe* » – *це тебе не стосується*. Такі слова та висловлювання стали популярними наприкінці минулого століття [11], але й сьогодні вони нерідко зустрічаються у лексиці французьких учнів.

Особливе місце в утворенні арготичної лексики у французькій мові займає **верлан** (*verlan* < l'envers), який набув широкого поширення в другій половині минулого століття [7]. Утворення нових слів способом **метатези** спочатку було певним законам (згодні вживалися у зворотному порядку, голосні часто замінювалися на [œ]), проте поступово ці закономірності стали порушуватися, слова ставали дедалі складнішими і менш впізнаваними. В результаті такої словотворчості з'явився верланізований верлан (*verlan de verlan* – *le lanvere*), в якому виділилися такі способи лінгвістичної кодифікації, як "вель" (*veul*) [8, с. 34] та "йогурт" (*yaourt*) [9].

Якщо перший з них є поєднанням традиційного верлана з різного роду скороченнями, то другий є своєрідною мовленнєвою грою, не схильною до жодних обмежень. Наведемо кілька прикладів традиційного верлана та його нових різновидів. Одним з найбільш стандартних можна вважати перетворення слова *arabe* на « *beur* », а потім на « *gebeu* ». Приблизно так само трансформувався давній і частотний арготизм « *meuf* », утворений від слова *femme*, який у

результаті вторинної метатези перетворився на « feum », та був розвинений на « feumeu ».

У сучасному аргю широко вживаються як усталені форми верлана (« trome » – від *métro*; « ouf » – від *fou*; « céfran » – від *français*), так і його різновиди: ланвер (« asmeuk » – від *comme ça*), вель (« greune » – від *nègre*; « lasse » від *celui-là*) і йоурт (« deusk » від *disque*; « one » від *con*). Слід зазначити, що з створенні арготичної лексики активно використовують і традиційні способи словотвори, які у часто поєднуються з характерним для аргю верланом. Так, наприклад, апокопа (усічення останніх складів), властива аргю взагалі і молодіжному сленгу особливо, поряд із загальноновживаними « le bac », « le foot », « le prof », « la récré », дала такі верланізовані лексеми, як « le mane » (від « manesi » < *cinéma*), « la tec » (від « teci » < *cité*), « la turve » (від « turvoi » < *voiture*).

У той же час **афреза** (випадання початкових складів) використовується значно рідше і, як правило, не змішується з іншими способами деривації: « dwich » (від *sandwich*), « leur » (від *controleur*), « zic » (від *musique*) і ін. Однак у окремих випадках афрезу також комбінується з верланом (« cainri » від « ricain » < *américain*) чи супроводжується редуплікацією складів (« gengen » від *argent*).

Крім названих способів деривації, в арготичній лексиці широко використовується **суфіксація**, що часто поєднується з характерними для аргю метафоризацією і верланом, наприклад, « pestouille » від *peste* + *-ouille*; « rabzouille » від *rabza* < *les arabes* + *-ouille*, а також префіксація (« hypergenial », « méganote », « supraintéressant »).

В окремих випадках мають місце контамінація (« foulitude » від *foule* + *multitude*; « trifouiller » від *tripoter* + *fouiller*), конверсія (*elle est colère*; *il'a eu facile*) та інші словотворчі моделі. Значний внесок у збагачення сучасного французького аргю роблять запозичення з англійської, арабської та інших мов. У цьому слід зазначити, що семантика запозичених слів здебільшого змінюється, які фонетичний вигляд навмисно спотворюється [3], наприклад: « skemo » чи « kesmo » від англійського *smoker*; « karlouch » від арабського *krele*; « escrache »

від італійського *scaracio* та інших. Привертає увагу той факт, що тема арго традиційно цікавить французів.

У різних містах Франції проходять концерти та фестивалі міського фольклору, на яких широко представлені усі пласти арготичної лексики. З'являються автори, що перекладають на арго відомі твори (наприклад, байки Лафонтена), широкою популярністю користуються співаки, що виконують пісні, малозрозумілі незрозумілим у цей особливий лексичний світ. Крім цього, регулярно виходить журнал "Арготика" (« Argotiqua »), що користується стійким попитом, щомісяця публікуються новини зі світу арго.

Окремий інтерес представляє словник арготичної та фамільярної лексики "Боб" (« Bob, l'autre trésor de la langue ») [14], який виставляється в інтернеті та регулярно оновлюється. Цей словник цікавий насамперед тим, що дозволяє простежити еволюцію арготизмів. У ньому, крім інших, містяться рубрики « notices entrantes », « notices révisées », « notices écartées », в яких арготична лексика згрупована за трьома ознаками: 1) слова, що нещодавно з'явилися у французькій мові, 2) арготизми, зафіксовані в останніх виданнях словника « Petit Volume Robert », та 3) лексика, що виходить із ужитку. У двох останніх випусках даного словника [4] представлено понад тридцять нових арготизмів, які дозволяють переконатися, що в сучасній словотворчості використовуються практично всі можливі механізми. Тут ми бачимо і **суфіксацію** (« paluchard » < *se palucher*, « sympatoche » < *sympatique*), і **усічення** (« doc » < *documentaire*, « fut » < *futal*), і **метафору** (« envelopper » – *закінчувати*, « se froter » – *мати інтимні стосунки*, « masaron » – *голова, череп*).

Крім цього, є кілька цікавих **каламбурів**: « fabriquer un deuxième nombril » (букв. *зробити другий пупок*) – *застрелити*; « ne pas se faire de mal aux gencives » (букв. *не завдавати собі болю в яснах*) – *мовчати, зберігати секрети*. Привертають увагу цікаві семантичні зрушення, переосмислення, використання несподіваних порівнянь, які у новій арготичній лексиці.

Отже, сьогодні арготична лексика активно використовується в різних ситуаціях людьми різного віку і соціального становища. Арготизми нерідко

зустрічаються у громадських виступах політичних діячів та у засобах масової інформації, вони стають модними серед освічених людей, зазвичай широко застосовують у міській ліриці.

1.4 Словотвірні прийоми у формуванні арго у мові художнього тексту

Автори вдаються до арготичних елементів мови задля досягнення наступних завдань:

1) для *організації певної загальної емоційної атмосфери у творі*: наприклад, атмосфери тривоги та невизначеності у кримінальному світі, коли через дії поліції всі починають підозрювати один одного в обмані [4], або коли мешканці передмістя живуть у постійному страху депортації [6];

2) для *передачі емоційного стану героїв* (страх, гнів, подив тощо) у конкретний момент твору: « *Merde Diego ! Chante en silence, tu me déconcentres !* » [6], « *Putain ! Je me suis chié dessus ! Tu m'as fait peur !* » [там само], « *Félix, fous-moi le camp !* » [4] тощо;

3) для *опису певного соціального середовища*: світу злочинців чи поліцейських, "модних" французів чи жителів передмістя тощо.;

4) для *акцентування різкого перелому у характері героя*: наприклад, персонаж "Хрюїзмів" М. Дарьюсек починає вживати арготизми у періоди, коли перетворюється на свиню [5];

5) для *створення лінгвістичної ознаки впровадження у певне середовище*: після того, як Брюно ("Ганьба сім'ї") почав працювати в поліції, він почав використовувати арготизми поліцейських;

6) для *акцентування певної риси духовної зовнішності персонажа*: наприклад, Ахлем, головна героїня роману "Про мрію для зворушених" вживає у своїй промові безліч грубих, "чоловічих" арготизмів (« *J'ai des couilles, moi* » [6] і т. п.), оскільки постійно змушена боротися з безробіттям, расизмом, невдачами в особистому житті і крім того повинна піклуватися про молодшого брата та психічно хворого батька. У свої 24 роки вона вже давно виконує роль глави сім'ї,

що й позначається на її лексичі. Весь арготичний блок виражає її енергію та рішучість;

7) для *узагальненої характеристики другорядного персонажа* (свого роду кроки): так, описуючи Лінду, подругу Ахлем, Ф. Ген пише: « Elle est trop forte, une vraie pipelette » [там само];

8) для *вираження ступеня освоєння мови персонажами іноземного походження* (як відомо, оволодіння арго – це останній, вищий етап вивчення іноземної мови, але в передмісті арго освоюється швидше, ніж нормативна французька мова, тому арготизми можуть поєднуватися з численними запозиченнями (зокрема, арабської) і неправильним синтаксисом): « C'est une vraie crevarde là-celle, j'ai jamais vu ça, c'est un pull wesh, on dirait elle a jamais vu un pull » [там само];

9) для *передачі світогляду будь-якого соціального кола окремим його членом*. Так, Фуед у "Про мрію" за наученням старших хлопців приймає бачення світу "слабкої" частини молоді передмість, що здається і опускається до насильства і скоєння злочинів: « [...] *c'est la jungle ! Faut les enculer avant que ce soit eux qui le fassent. Ceux d'en haut, les bourges, c'est les lions et nous, ici, on est des hyènes, on n'a que les restes* » [там само];

10) для *досягнення комічного ефекту*. Так, у "Ганьбі сім'ї" Елуа Маспі думає, що його син, як і він, стане злочинцем заявляючи, що піде працювати, тоді як Брюно бажає піти в поліцію [там само].

Найчастіше використовуються такі прийоми для формування арго:

Лігота – риторичний прийом, що полягає в тому, що використовується зменшення значення зображуваного предмета для більшої виразності. Наприклад, "він не виродок" замість "він гарний" [5].

Евфемізм – пом'якшене поняття, яке використовується для заміни вульгарних, різких чи неприємних слів та виразів. Наприклад, "він заснув" замість "він помер" [там само].

Гіпербола – стилістичний прийом, що полягає у вживанні надмірно перебільшувальних термінів для позначення будь-якого предмета [там само].

Ми також наголосили на тому факті, що автори використовують арготизми в основному в прямій мові (у діалогах чи внутрішньому мовленні героїв).

Однак для роману Ф. Ген [6] характерне вживання арго і в авторській мові, особливо при описі подій, які викликають гнів та обурення письменниці (наприклад, поліцейські засідки та пастки для цілком законотворчих іммігрантів з метою їхньої подальшої депортації). Також і Ален Шифр [7], описуючи жителів столиці та їх арго, і сам вдається до арготизму для надання більшої яскравості, посилення комічного ефекту: «Tirez-vous une bastos» (*застрелитесь*), «c'est à chier» (*хреново*), «bazarde» (*загнати*) та ін.

Таким чином, стилістичний ефект від використання арготизм діє не завдяки окремим арготизмам, а завдяки їх сукупності. Отже, можна сказати, що у літературному творі арготизми діють цілим блоком.

Висновки до розділу 1

Соціальні зрушення нашого часу, пов'язані зі змінами у структурі суспільно-політичного устрою, зміною форм власності та складу активних учасників комунікації, призводять до відомого "розхитування" традиційних літературних норм. Це виявляється насамперед у зростанні ненормативних варіантних елементів, що виникають під впливом нелітературного просторіччя, діалектів і напівдіалектів, у великій кількості нових іноземних слів і термінів (не завжди функціонально виправданих) і, нарешті, у стилістичному зниженні сучасної усної та писемної мови, у помітній вуль сфери спілкування.

Якщо раніше жаргонізми вживалися тільки в невимушеному спілкуванні людей, які добре знають один одного, то тепер їх можна почути в радіо- і телепередачах і побачити на сторінках різних газет.

Не менш страшний процес стилістичного зниження та вульгаризації сучасної мови. Видаються та читаються твори сучасних авторів, відверто орієнтовані на вульгарно-знижену, а то й просто ін'єктивну мову. Зниження і огрубіння мови в наші дні пов'язане з недостатністю мовної та загальної культури, зниженням

рівня інтелігентності тих, хто говорить і пише, низьким рівнем мовної та мовної компетенції.

Фамільярно-розмовна лексика застосовується у невимушеній дружній обстановці, у побуті, вона трохи грубувата. Може зустрічатися панібратство, проте вона не виходить за межі загальноприйнятої мовної норми.

Автори використовують знижену фамільярно-розмовну лексику, щоб передати атмосферу околиць Парижа, показати які люди тут живуть, з якими труднощами вони стикаються, уякому скрутному матеріальному становищі вони перебувають, бідності. За допомогою вживання цієї лексики автор показує, наскільки низький соціальний статус мають люди і те, що вони не мають освіти.

Також дана лексика використовується для того, щоб показати, як персонажі спілкуються в сім'ї, які у них теплі та дружні стосунки.

РОЗДІЛ 2.

СПЕЦИФІКА АРГО ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДАНІЕЛЯ ПЕННАКА "ФЕЯ КАРАБІНА")

2.1 Лексикографічні проблеми визначення арго

Стилістично знижена лексика є лексикою, яка має характерні відмінності від літературної мови або ж від мовного стандарту. Під мовним стандартом у разі доцільно розуміти зразковий, нормалізований мову, норми якого сприймаються як "правильних" і загальнообов'язкових [1].

Більшість дослідників виділяють три різновиди нестандартної лексики, а саме:

1. Знижені колоквіалізм, як приклад яких в українській мові можна навести наступний: "бути в зюзю" – напитися, бути п'яним.

2. Сленгізми, які відповідно до сфери їх вживання можна поділити на такі різновиди: *загальний сленг*, наприклад, *піти – померти, телиця – дівчина, звалити – піти* тощо; *спеціальний сленг*, до складу якого включаються корпоративні (групові) та професійні жаргонізми.

Як приклади у разі можна навести такі приклади: *писка* – заточена монета (з жаргону кишенькових злодіїв), *крило* – компенсатор плавучості особливої форми (з професійного сленгу дайверів) тощо.

3. Вульгаризми, наприклад: *дупа, свиня* і т. д. [12].

Розмовна лексика, в тому числі і її знижений варіант, широко використовується для того, щоб передати емоції, і в даному випадку доцільно звернути увагу на такі процеси, як меліорація та пейорація, оскільки вони, поряд з широко поширеними метонімією, метафоризацією, евфемізацією та іншими мовними процесами, також добре справляються з цим завданням.

Відповідно, необхідно докладніше зупинитися на особливостях арго, оскільки саме вона, здебільшого, належить до зниженої.

Як приклад можна розглянути французьке слово «garce», яке перекладається як "дівка" і яким раніше позначалася будь-яка дівчина, однак, у пейоративному значенні цей термін означає дівчину, яка поводить себе неналежним чином. Цікаво відзначити, що подібне явище є також в українській мові. В англійському джерелі «The Art and Popular Culture Encyclopedia» пропонується таке значення слова «pejorative»: «A word or phrase is pejorative if it implies contempt or disapproval», що можна перекласти так: "слово або фраза є пейоративними в тому випадку, якщо вони мають на увазі зневага або несхвалення" [22].

Подібне визначення є і у французькій мові, а саме: «*Qui a une dénotation ou une connotation défavorable*», що можна перекласти як "слово, що має несприятливий відтінок" [11].

Лексичні особливості французького арго значною мірою формуються ситуацією мовної комунікації, раптовістю висловлювань і невимушеним характером промови співрозмовників, емоційної інтенсивністю мовних заяв, тому особливо приваблює порядок звернення, притаманний французькому арго.

Найчастіше розмовляючі звертаються один до одного на "ти", використовують при цьому імена або називають зменшувальними імена (*Dédé, Mimi*), або навіть прізвисько, прізвиська. А якщо люди дуже близькі між собою, то використовуються ніжні вирази (*mon chéri, mon grand – ma gran, mon petit, mon vieux – ma vieille, mon chou, mon lapin*). Спосіб звернення, прийнятий у книжковому стилі (*Madame*), у рамках фамільярно-розмовної мови набувають іронічного змісту.

Лексичний рівень французького арго характеризується двома різними напрямками: у першому чітко проглядається напрямок до економії (застосування усічених слів і скорочень), у другому – тенденція до надмірності, безмірності, що проявляється у застосуванні великої кількості експресивної лексики, просторіччя, арготизмів. Проаналізуємо деякі значні напрями лексичного ступеня французького арго [15].

Основний лексичний пласт використовуваний у розмовному стилі виходить з нейтрально – літературних лексичних одиницях. Вони визначені як літературна норма та не мають стилістичного забарвлення.

Нейтральними вважаються лексичні одиниці, що визначають суб'єкти і події повсякденного побуту, і тому застосовувані переважно у розмовному стилі (*casserole, f – каструля, escalier, m – сходи, chanter – співати, marcher – крокувати, ascenseur, m – ліфт*). Розмовний стиль мови зустрічається не тільки на побутовому рівні, його можливості практично безмежні, його використовують і вдома, і на роботі. У розмовному стилі може бути використаний не лише побутовий лексичний склад, а також слова, які вказують на широке розмаїття подій та явищ, що торкаються професійної сфери діяльності співрозмовника, мистецтва, спорту та політики. Основою розмовного стилю прийнято вважати літературні слова загального вживання, які мають ніякого експресивного фону. Тому вона застосовується у різних мовних стилях і застосовується у різних сферах.

Поряд із нейтральними словами у розмовному стилі застосовується експресивна лексика, вона несе певний емоційний фон. До способів семантичного розвитку лексики французької мови, властивих для фамільярно-разговорной промови, відносять стилістичні фігури: метафору, епітети, метонімію, літоти тощо [40]. Найбільш популярним засобом виразності у французького арго є метафора. Метафора є перенесенням значення слова за подібністю, в якомусь зв'язку між предметами і явищами.

Метафора наочно передає зміст думки або явище, що відбувається, тим самим викликаючи у співрозмовника певне чуттєве уявлення. У французького арго яскраво простежується напрямок до метафоричного порівняння людини і тварини: цей напрямок виражається у вживанні виразів, які містять лексичні одиниці, що вказують на частини тіла тварин, одночасно вживаючи лексичні одиниці, які характеризують окремі частини тіла людей. Одночасне використання таких виразів призводить до синонімії, яка може відрізнитися за ступенем

інтенсивності: *faire la gueule*, а не *faire la tête* у значенні *montrer son déplaisir* (мати сердитий незадоволений, надутий вигляд).

Дуже часто у французькому аргі вживається метонімія. **Метонімією** називається троп, в якому замінюється одна лексична одиниця на іншу, на основі асоціації. У французькій фамільярно-розмовній мові метонімія передає напрямок розмовної мови до більшого лаконізму і більшої виразності. Перенесення чи конкретизація понять метонімічних формувань найчастіше виражаються іменником або дієсловом. У французькій фамільярно-розмовній мові дуже часто використовується слово « *caisse* » у визначенні « *voiture* » (машина) або синонім іншого слова « *bagnole* », що теж часто зустрічається. Слово « *caisse* » є метонімією, у значенні якої міститься перенесення значення з частини на ціле, тому що в професійній мові слюсарів з ремонту автомобілів це слово називається *carrosserie* – кузов (автомобіля).

Французьке аргі характеризується також використанням **гіпербол**, які служать для:

- посилення виразності, перебільшення оцінок того, хто говорить: « *ravi de vous voir* » (*приємно бачити тебе*); « *mourir de fatigue* » (*померти від втоми*);
- вираз блискавичного характеру виконання будь-якої дії: « *ont vidé la bouteille en moins de deux* »;
- передачі обурення, захоплення, іронії: *c'est monstrueux*.

Що зумовлено прагненням до образності, що носить не якісний, а скоріше кількісний характер. У французькій фамільярно-розмовній мові зустрічаються **перифрази**. Перифрази є описом будь-якого виразу та заміною прямого значення чи об'єкта. Перифрази у французькій фамільярно-розмовній мові надають їй різних емоційно-логічних відтінків « *homme de couleur* » (про людей з кольоровою шкірою). Вживання **синонімів** також служить виразу у французькій фамільярно-розмовній мові різних емоційно-експресивних відтінків. Яскравим прикладом синонімії у сфері фамільярної лексики французької є вираз поняття "гроші".

Найбільш уживаними останнім часом є лексичні одиниці « *le fric* » і « *le rognon* », які вже увійшли до звичайної мови всіх французів. У порівнянні з

іменником «*fric*» варіант «*rognon*» має грубе значення, має велику ймовірність агресії, вносить у висловлювання вульгарний характер. Варіант *le blé* використовується в загальному змісті багатства, в основі цього значення стоїть метафора – жовтий колір пшениці, зерна якої порівнюються з жовтим кольором золота [16].

Важливе місце у французькому арго посідає **іронія**. Вона полягає у використанні виразу або слова у прямо протилежному сенсі буквальному значенню. Антитеза є фігурою мови, яка полягає в антонімуванні поєднаних слів. На антитезі прислівників «*vite / longtemps*» побудовано вираз «*il comprend vite, mais il faut lui expliquer longtemps*». Велике поширення у французькій фамільярно-розмовній мові набуло усічення (*troncation*) лексичних одиниць, в основному, іменників, рідко – прикметників, повністю виключаються дієслова та прислівники. Усічення являє собою процес відпадання одного або декількох кінцевих слів: *à cet après-m* замість *à cet après-midi*.

Таким чином, можна говорити про те, що в різних джерелах пропонується різна інтерпретація даного терміна – від зміни значення слова в рамках діяхронічного контексту до присвоєння слову оцінного значення, причому такого значення має відтінок несхвалення або негативу. Проте, слід зазначити, що як загального всім тлумачень даного терміна виступає осуд і критика.

2.2 Сфери функціонування арго

Французьке арго і жаргон виникли як секретні мови, що служать для відокремлення соціальної групи від решти суспільства. Отже, однією з основних функцій французького арго є криптична функція. Криптична функція мови передбачає існування лінгвістичних форм, що маскують сенс. Таким чином, у відповідь на потребу в таємності, неясності, на основі загальної мови створюються спеціальні мови, які забезпечують спілкування в обмеженій групі.

Д. Франсуа-Жежер зазначає, що спочатку французьке арго справді служило приховування певних дій і намірів. Певною мірою це так і в наш час. Як тільки

значення одних арготизмів / жаргонізмів стають відомими широкої аудиторії як у французькій, так і в українській мовах, їм на зміну приходять нові. Так, криптична функція супроводжується функцією ігрової (людської). Арго стає своєрідною грою, а говорити на ньому – значить бути співучасником цієї гри. Часто арготизми вживаються через бажання слідувати моді. Французьке арго і жаргон є закритими формами, відмежованими від загальноновживаної лексики.

Різких меж між окремими пластами субстандартної лексики (фамільярною мовою, просторіччям, арго) не існує. Французьке арго / жаргон є динамічними мовними явищами, які постійно розвиваються, з'являються нові арготизми / жаргонізми, що приходять на зміну "старим" загальновідомим, деякі слова відроджуються в новому, раніше невідомому значенні. Зазначимо, що у першу чергу, динамічні явища проявляються у мові, пізніше, коли ці явища стають частотними, вони відбиваються у мові. В арго/жаргоні є велика кількість слів та фразеологізмів, які використовуються для позначення тих явищ та предметів, для яких немає еквівалентів у літературній мові. Так, арго виконує номінативну функцію [4].

Більшість слів в арго має яскраво виражене емоційно-експресивне забарвлення. У разі йдеться про емоційно-виразної функції.

Також, арго притаманні ігрова (людична) функція, яка забезпечує вживання арго з метою мовного відокремлення, номінативна функція, що полягає у позначенні явищ та предметів, що не мають аналогів у літературній мові, а також емоційно-виразна функція.

У сучасній французькій мові арго насамперед прийшло з інших мов. Основним винуватцем зростання запозичень стала імміграція населення з передмість до основних густонаселених міст Франції. Арго та заборонені типи прозваної народної французької мови об'єднувалися. Справжнє послужило підставою, у результаті якого арготизми малих населення перебралися з ролі окремих арго загального арго.

Що сталося до застосування фамільярно-розмовної лексики у загальнопобутовому використанні та навіть академічній французькій мові [3].

Cambricole (зламувати), *cambriolage* (пограбування), *cambriolier* (пограбувати) і *cambrioleur* (зломщик) проглядаються зараз як слова арготичного прояви і це насправді так і є, тому що всі вони утворюються від арготичного слова *cambricole* (грабіж квартири). Міське арго, або сучасна французька міська мова, (стисло FCC), почав з'являтися у вісімдесятих роках [4].

Головні напрями, що відбуваються у міських французьких арготизмах [там само]:

1) виникнення метафор, які пов'язуються з найближчими подіями чи рекламними плакатами: *airbags* (*seins poitrine de femme*) – подушка безпеки; *arhouch* (*policier*) – поліцейський; *bombax* (*très belle fille*) – дуже гарна дівчина; *bounty* (*noir voulant ressembler à tout prix a un blanc*) – чорний, бажаний виглядати білим за будь-яку ціну; *caisse* (*voiture véhicule, automobile*) – автомобіль; *fax oufindus* (*fille particulièrement mayore (sans poitrine)*) – особливо худя дівчина; *galère* (*situation matérielle difficile*) – важка матеріальна ситуація.

2) використання метонімії, що зображають людей з їх характерних предметів: *bleu* (*policier, flic*) – поліцейський; *casquette* (*contrôleur*) – контролер; *képi* (*policier*) – поліцейський; *minch* (*petite amie, copine*) – подруга; *pélo* (*homme*) – чоловік;

3) освіту односкладових арго з допомогою змін порядку букв у словах: *aç* від « *ça* », *ienb* від « *bien* », *iench* від « *chien* »;

4) "реверланізація", тобто утворення верлана від верлана: *mère* (*мату*) – *reum* (*verlan 1*) – *meureu* (*verlan 2*), *comme ça* (*так*) – *comme aç* (*verlan 1*) – *askeum* (*verlan 2*) – *asmeuk* (*verlan 3*);

5) отримання нових арготизмів за допомогою відсікання кінцевого закінчення складу, звуку або літери: *brelic* – *brelica* похідне від *calibre* (*револьвер*), *lique* – *liquide* похідне від *argent liquide* (*готівка*), *tox* похідне від *toxicomane* (*токсикоман*); *trom* – *tromé*, похідне від *metropolitain* (*метрополітен*);

6) отримання арготизмів шляхом скорочення початку слова: *blème* (*problème*) – проблема, *cil* (*facile*) – легко; *dwich* (*sandwich*) – сендвіч, *fan* (*enfant*) – дитина, *vail* (*travail*) – робота; *zic* (*musique*) – музика;

7) перетворення суфікса у словах: *bombax* від *bombe*, *fillasse* від *fille* – дуже гарна дівчина;

8) повторення слів: *Hralouf* від арабського *hluf* (свиня), *Roumi* (корінний француз) від арабського *rumi* (європеєць). У циганському: *chafrave* (працювати), *choucar* (відмінно), *gadji* (дівчина), *gadjo* (хлопець). Африканське коріння: *go* (жінка), *gorette* (дівчина). Антильський початок: *timal* (нацан). Від старофранцузького арготизму: *artiche(s)* (гроші), *condé* (полицейський); *fafiot* (купюра), *daron* (батько) [4].

Отже, використання французьких арготизмів робить мову емоційнішою, експресивнішою, що дозволяє точніше висловити свої емоції і почуття. У разі йдеться як про позитивному відтінку, і про негативному. Хоча існує думка про те, що емоційно-експресивна сторона арго / жаргону якісно бідна, неглибока та одноманітна. Емоції в арго пов'язані з оцінками, яких там лише дві – позитивна та негативна. Інших оцінок та якостей, якими сповнена життя та літературна мова, арго не знає.

2.3 Основні функції арго в художньому тексті та мовленні

Для того, щоб проілюструвати вищесказане, доцільно навести приклади використання арго французької мови на матеріалі одного з творів Д. Пеннака, а саме – "Фея Карабіна". Даний твір являє собою сучасний детектив, в якому широко представлена професійна лексика таких представників соціуму, як поліцейські, злочинці, декласовані елементи, іммігранти і т. д., де в даний час сконцентровані представники нижчих соціальних верств французького суспільства [12].

Мова мешканців сучасних французьких нетрів, найбільш яскравими представниками яких можна назвати безробітних, старих, вихідців з Північної Африки і т. д., відрізняється підвищеною частотністю вживання арго, переклад якого українською мовою, з одного боку, відрізняється складністю, а з іншого, дає

можливість читачеві, який не володіє французькою мовою, зрозуміти характер етнокультурних особливостей мови автора даного твору.

Все сказане вище можна проілюструвати на прикладах з твору.

– *Putain, Cercaire, ça ripe sur la glace !* [12].

– *Чорт, Серкер, по льоду не малюється!* (тут і далі переклад наш – А. Т.).

У даному реченні слово « putain » має яскраво виражену знижену стилістику, причому цікаво, що українською мовою воно було перекладено як "чорт". Відповідно до тлумачення, яке дано в словнику Larousse (dictionnaire de l'argot), слово « putain » має такі значення: *повія, розпусна жінка* [12].

Якщо ж говорити про українське значення слова "чорт", то дане слово має такі тлумачення: злий дух, надприродна істота, що втілює злий початок; тепер вживається як лайка [12]. Відповідно до визначенням даного слова в різних словниках [7] можна зробити висновок про те, що значення даного слова в українській і французькій мові тлумачиться по-різному, однак перекладачем воно було перекладено дуже вдало, оскільки за допомогою використання слова "чорт" в українському перекладі вдалося досягти емоційності висловлювання, і навіть функціонального значення цього слова, саме: вигуки. В даному випадку в процесі перекладу використано метод функціонального аналога.

У процесі перекладу перекладач міг би скористатися також і такими сучасними молодіжними сленговими варіантами розмовної зниженої лексики, як: "піпець", "капець", "млинець", "е-моє" тощо, однак, у літературному відношенні слово "чорт" стало найбільш підходящим. Відповідно, можна говорити про те, що перекладачем було знайдено найбільш відповідний та адекватний еквівалент. - *Je veux le salaud qui a fait ça* [12]. - *Я знайду сволота, яка це зробила.* У наведеному вище прикладі слово « salaud » було перекладено як "сволота". Якщо звернутися до словника Larousse (dictionnaire de l'argot), то можна бачити, що словом « salaud » визначається людина нечесна, лицемірна, зневажена.

Проаналізувавши значення даного слова у словниках, можна дійти висновку про те, що українське та французьке значення слова збігаються, оскільки в цьому реченні йдеться про негідника і мерзотника. Відповідно, використання дослівного

перекладу у разі виправдано, оскільки він максимально точно передає значення даного слова.

– *Putain de vieille salope: sal la mort violente sous les lunettes roses de mon Petit [...] [12].*

– *Чортова стара карга, влаштувала смертовбивство прямо перед рожевими окулярами Маля [...].*

У цьому випадку інтерес викликає слово « salope », яке було перекладено як "карга". У словнику Larousse (dictionnaire de l'argot) слово « salope » тлумачиться як "жінка, яка має сумнівну репутацію, що має погані манери, дії та вчинки" [5].

Зі сказаного вище можна зробити висновок, що в даному випадку перекладачем був використаний прийом конкретизації, що говорить про те, що перекладачеві вдалася цілісна передача ідеї автора, оскільки в слові "карга" вже закладена вікова характеристика, у той час як у французькій мові вона може бути передана лише за допомогою прикметника « vieille » (стара), причому необхідно відзначити, що це прикметник є і в українському перекладі, однак, при його опущенні зміст речення не зміниться.

– *Tu lis pas les journaux ? Tu sais pas ce qu'on leur fait, nous aut les junkies à vous aut les vieilles peaux ? [12].*

– *Газет чи не читаєш? Чи не чула, що ми, наркомани, робимо з такими старими перечницями?*

В даному випадку необхідно звернути увагу на слово « junkies », яке у словнику Larousse (dictionnaire de l'argot) розглядається як "людина, яка залежить від наркотиків" [4].

Аналіз обох наведених визначень дає можливість зробити висновок про їх однакові значення, чим і скористався перекладач, застосувавши дослівний переклад. Однак, це слово, хоч і звучить досить лаконічно і точно, не повною мірою відображає емоційну забарвленість задуму автора твору. В даному випадку було б більш виправданим перевести його як "торчки", оскільки саме цей варіант розмовної зниженої лексики очікуємо від наркомана з нетрів.

– *Non, cette fois, c'est une vieille qui a farci un flic [12].*

– Ні, цього разу старенька сама шльопнула мента.

Слово « flic », яке зустрічається в даному прикладі, було перекладено як "мент".

Автором роману "Фея Карабіна" феномен "цапа-відбувайла" був узятий за основу серії детективних романів про сім'ю Малоссен, причому роман "Фея Карабіна" є частиною "саги про професійні цапи-відбувайла". Якщо дуже коротко викладати сюжет роману, то він є розповіддю про Бенжамена Малоссена, якому довелося влаштуватися працювати в літературне видавництво на посаду "цапа-відбувайла" для того, щоб прогодувати свою сім'ю. Саме цього героя можна охарактеризувати як "цапа-відбувайла", причому не тільки з точки зору його професії, але і в силу характеру. Цю характеристику є доцільним розглянути з прикладу цитат з твору:

– *Malaussène, je vous ai engagé comme bouc émissaire. Vous êtes payé pour vous faire engueuler a ma place* [12].

– *Малоссен, я найняла вас працювати цапом-відбувайлом. Вам платять за те, щоб вас сварили замість мене.*

В один з моментів Малоссен просить Королеву Забо уточнити, що таке в її розумінні "цап-відбувайло", на що вона відповідає наступними словами: *des tas de personnes que vous ne connaissez même pas doivent en ce moment vous tener pour responsable de tas de choses que vous n'avez pas faites, et, d'un certaine façon vous en eth bel et bien le responsable, pour la seule raison que ces personnes ont besoin d'un responsable !* [12].

У цьому прикладі вона наголошує на тому, що в Малоссена є надзвичайна здатність як магнітом притягувати до себе неприємності, причому саме його кандидатура виступає як відповідальна за них. Говорячи про те, що він завжди виглядатиме винним в очах оточуючих, вона додає таке: *Vous serez, aux yeux de tous, coupable de tout, toujours !* [12].

Підтвердження даним словам можна знайти й надалі. Так, Малоссен та його сім'я проживають у районі Белльвіль, який на той момент був найбільш кримінальним районом Парижа. Сюжет роману закручений таким чином, що

поліцейські інспектори підозрюють Малоссена у всіх тих злочинах, які сталися там останнім часом, і, більше того, йому хочуть звинуватити без будь-якого детального розслідування. Так, наприклад, один із інспекторів говорить комісару з приводу Малоссена наступні слова:

– *Je vous apporte Malaussène, mouillable jusqu'au cou dans tous les domaines: le bouc émissaire rêvé. En plus, on fera un heureux, il paraît que ce rôle est dans sa nature profonde* [12].

– *Я здаю вам Малоссена, на якого можна запросто повісити все: можна тільки мріяти про таке цапа-відбувайло. До того ж він буде щасливий: здається, ця роль відведена йому самою природою.*

Проте, слід зазначити, що наприкінці роману справжніх винуватців злочинів знаходять і карають у всій суворості закону.

Таким чином, провівши аналіз особливостей функціонування в романі "Фея Карабіна" слів і виразів, що належать до арго, можна зробити висновок про те, що цей прийом дає можливість письменнику наголосити на характері героїв, познайомити читача з звичаями жителів кримінальних районів Парижа, а також акцентувати увагу на особливостях характеру "професійного цапа-відбувайла", чиє ім'я стало загальним і принесло автору світову популярність.

Висновки до розділу 2

Якщо ж говорити про особливості перекладу роману "Фея Карабіна" українською мовою, то необхідно зазначити, що в переважній більшості випадків перекладачеві за допомогою використання функціональних аналогів та лексико-семантичних замінів (конкретизації, генералізації, модуляції та компенсації) вдалося дуже точно передати як значення слів, так і ідею твору, яку автор прагнув донести до читачів.

Широке використання арго в романі дає можливість читачеві поринути в атмосферу бідного і небезпечного, але водночас веселого і, певною мірою, "сімейного" паризького гетто кінця ХХ століття.

При перекладі французької розмовної лексики переважно використовуються глибокі перекладацькі трансформації. Найчастіше зустрічаються прийоми компенсації та конкретизації. У деяких складних випадках перекладач використовує спосіб описового перекладу.

При оцінці та сприйнятті виразів зниженої фамільярно-розмовної лексики необхідно спиратися на конкретну обстановку, події та враховувати максимальну кількість ситуативних обставин, що пояснюють використання компонента.

Яскраво забарвлені експресивні лексичні вирази можуть бути перекладені, використовуючи прийоми евфемізації та нейтралізації.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Соціальні зрушення нашого часу, пов'язані зі змінами у структурі суспільно-політичного устрою, зміною форм власності та складу активних учасників комунікації, призводять до відомого "розхитування" традиційних літературних норм (як на рівні одиниць, так і на рівні тексту).

Змінилося суспільство, змінилася і мова, якою воно говорить. Люди заговорили вільно, без страху, на зборах та мітингах, на роботі та на вулиці, в газетах та на екранах телевізора.

Розквіт жанр діалогу, інтерв'ю. Невимушено відповідають перехожі на запитання репортерів. У мові тепер виявляються особистість, характер, своя думка. І відразу виявилися культура та безкультур'я, освіченість та невігластво.

Звідси – лавина помилок, стилістичних, синтаксичних та інших. Це виявляється насамперед у зростанні ненормативних варіантних елементів, що виникають під впливом нелітературного просторіччя, діалектів і напівдіалектів, у великій кількості нових іноземних слів і термінів (не завжди функціонально виправданих) і, нарешті, у стилістичному зниженні сучасного усного та писемного мовлення, у помітній вулиці сфери спілкування.

Базовим елементом мови як єдиної знакової системи спілкування та передачі є французька літературна мова, яка вважається вищою зразковою формою національної мови. Цей тип мови складався поступово, і зараз перебуває у стані постійного розвитку. На нього впливають письменники, поети та інші майстри слова, створюючи нові літературні норми.

Але поряд з літературною мовою існує особливий цілий пласт – ненормативний, невідповідний до правил і стандартів, нелітературна французька мова.

У цій роботі розглядалися питання, пов'язані з використанням аргю у французькій мові.

Отже, слід дійти висновку, що це поставлені у вступі завдання вирішено в повному обсязі.

З проведених вище досліджень можна з упевненістю сказати, що літературні твори перебувають під постійним впливом сучасної французького арго. У свою чергу, французька фамільярно-розмовна мова, переходячи на сторінки художніх творів, збагачує їх, сприяючи розвитку. Це процес, який діє у двох напрямках.

Виконавши цю роботу, ми можемо відзначити, що переклад художнього твору потребує особливого підходу, це найскладніший вид перекладу. Хочу відзначити роботу перекладача: вона має справжні літературні здібності, велике почуття гумору, фантазію, має мовленнєву винахідливість для того, щоб зберегти сюжет і точно передати задум автора. У численних рецензіях на цю книгу наголошується, що вона написана у легкій літературній формі.

Багато моментів викликають сміх і непідробне захоплення тими фразами та грамотно підібраними мовними зворотами. Коли читаєш цей роман, то разом з автором та перекладачем проходиш вузькими вуличками французького Бельвіля, заходиш у його кафе, супермаркети, кінотеатр "Зебра", бачиш цих бешкетних і пустотливих дітей. При цьому атмосфера Парижа передана реально та по-справжньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Манолі, І. З. (1988). Лексикографія та стилістика потенційного слова. Кишинів.
2. Смуцинська І. В. (2001). Суб'єктивна модальність фонографічного рівня французького художнього тексту. *Вісник "Іноземна філологія"*, Вип. 31, 37-42.
3. Bauche, H. (1951). *Le langage populaire*. Paris: Payot.
4. Calvet, L.-J. (1994). *Les voix de la ville Introduction à la sociolinguistique urbaine*. Paris: Payot.
5. Caradec, F. (2006). *N'ayons pas peur des mots: dictionnaire du français argotique et populaire*. Paris: Larousse.
6. Goudailler, J.-P. (2007). Français contemporain des cités: langue en miroir, langue du refus. *Adolescence*, № 59, 119-124.
7. Goudaillier, J.-P. (1997). *Comment tutchatches! Dictionnaire du français contemporain des cités*. Paris: Maisonneuve & Larose.
8. Guilbert, L. (1975). *La créativité lexicale*. Paris: Larousse.
9. Guiraud, P. (1970). *L'argot*. Paris: PUF.
10. Mauchamp, N. (1995). *Les Français. Mentalités et comportements*. Paris: CLE International.
11. Melliani, F. (2000). *La langue du quartier. Appropriation de l'espace et identités urbaines chez des jeunes issus de l'immigration maghrébine en banlieue rouennaise*. Paris: L'Harmattan, coll. "Espaces discursifs".
12. Merle, P. (1997). *Argot, verlan, tchatches*. Milan: French Edition.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Larousse. (2005). *Dictionnaire du français argotique et Populaire*. Paris: Editions France Loisirs.
2. Guiraud, P. (1982). *Dictionnaire des etymologies obscures*. Paris: Payot.
3. Le Petit Robert (2013). *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*. Paris: Le Robert.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

4. Calvet, L.-J. (1994). *L'argot*. Paris: PUF.
5. Caradec, F. (1988). *N'ayons pas peur des mots*. Paris: Larousse.
6. Guiraud, P. (1968). *Le jargon de Villon, ou le gai savoir de la coquille*. Paris: Gallimard.
7. Lehmann, A., & Martin-Berthet F. (2002) *Introduction à la lexicologie. Sémantique et morphologie*. Paris: Nathan.
8. Pennac, D. (1997). *La fée carabine*. Paris: Gallimard.
9. The Art and Popular Culture Encyclopedia. Récupéré de http://www.artandpopularculture.com/Main_Page